

Sík Sándor Szent István
tanítványról

Cs/K

1% METAFIZIKA

h Szabados György rovata

Valami a mostani érzésünkhöz hasonló tölthette el ezer esztendővel ezelőtt őseinket is, amikor először tűnt föl csodálkozó szemük előtt az európai város. Ezek a nyilas nomád harcosok, amikor végigvonultak mokány lovaikon Bizánc palotái, Itália csillogó márványoszlopai vagy a germán világ templomai között, valami ahhoz hasonlót érezhettek, amit mi éreztünk a Westminster-apátság márványtengerében. Valami gyengébb áll itt szemben az erősebbel, valami új a régivel, valami kicsi a nagysággal. Izgató kérdés: hogyan állt szembe ez a maroknyi nép – amely minden értékét magával hozta nyergében, vagy a csapatát a követő ökrös szekér ponyvája alatt –, hogyan állt szembe a nagy, hatalmas, lenyűgöző Európával? Izgató kérdés, mert a felelet, amelyet az ősök adtak rá, bennünket, késői unokáikat is eligazíthat a magunk hasonló megoldásában.

Hogyan viselkedik a kicsiny erő a nagysággal szemben? A gyengeség eltörpül, amikor szembekerül az igazi nagysággal. Nincs ereje, hogy megálljon előtte, megrémül, megzavarodik, és akarva, nem akarva elveti magát, megsemmisül: felszívódik a nagyságba. Ha marad valami önmagából, az legfeljebb mint ellenséges megalázkodás, mint sunyi gyűlölet, morgó gyűlölködés tud megnyilvánulni. Ez a szolgálattelkek reagálása az erősebb hatalommal szemben. Ez volt a sorsa az apró törzseknek, akiket a honfoglaló magyarság itt talált az új hazában. Nem tudtak szembeszállni az új erő hatalmával, elpusztultak, megsemmisültek, felszívódtak: apró csermelyeik beleömlöttek a magyar vér

nagy vízrendszerébe, és elvesztek benne. A magyarság keményebb fából volt faragva, semhogy így megsemmisülhetett volna. A keménység azonban még nem erő. A lágy gyengeség mellett van egy másik gyengeség is: a keménység gyengesége, a merevség gyengesége. A történelemben ez a gyengeség mint a plasztikának, a megérteni, idomulni, feloldozni nem tudásnak gyengesége, mint elzárkózás és tehetetlen idegenség jelenik meg. Ez a merev gyengeség csak az erőszak erejét ismeri; a nagyobb értékkel szemben csak két elhelyezkedést ismer: a gőgös, tehetetlen közönyt vagy az ádáz, harcos gyűlöletet. Mindkét lelkiület terméketlen. Ereje csak addig tart, amíg a fegyverek ereje, és a történelemben nincs olyan fegyver, amely előbb vagy utóbb erősebb fegyverrel ne kerülne szembe. Ezt a gyengeséget mutatja a hunok és avarok történelmi szereplése. Volt bennük erő, hódítani tudtak, államot szervezni tudtak, de idegenek maradtak Európa testében és lelkében, nem tudtak akklimatizálódni, ezért nem tudták hatalmukat megtartani. El kellett pusztulniuk. Elsöpörte őket a nagyobb, az állandóbb, a mélyebb forrású erő.

Az első gyengeség nem fenyegette a magyarokat, a második, a merevség gyengesége annál inkább. A rabló hadjáratoknak talán dicsőséges, de véres korszaka nem hagy bennünket kétségben efelől. A fegyver hatalma csak addig érvényesülhetett Európa nagy államaival szemben, amíg – és ennek előbb-utóbb be kellett következnie – több, jobb, erősebb és szervezettebb fegyvert nem hívott ki maga ellen.

De a magyarság, amely Augsburgnál szembekerült a merev erőknek ezzel a halálos végzetével, megmutatta, hogy az erős népek közé tartozik. A Gondviselés, amelynek tervei voltak ezzel a messziről jött, sok viszontagságon, sok vérvesztésen átment kis nemzettel, egy nagy lángelmét támasztott, akiben egyesült mindaz, ami a magyar fajban érték és erő. Szent István alakjában a magyarság megfelelt a nagy történelmi kérdésre, amelytől élete vagy halála függ.

gött, megfelelt egyszer s mindenkorra, és győzelmesen felelt meg. Szent Istvánban a magyarság kongeniálisnak bizonyul Európával. Tekintetét – ezt a Volga melletti pusztákon elmélyült sастekintetet, amely most a kereszténység ihletétől nyert lélekbe látó erőt – rávetette a nyugati kultúrára, és veséjéig látott annak. Rávetette a maga népére is, és annak is lelkébe látott. Megértette, hogy a magyarság nagy történelmi kérdése nem az, hogy megtanulja-e a magyar nép a körülalakó idegenek nyelvét, átveszi-e szokásaikat, állami szervezetüket, keresi-e barátságukat, hanem hogy megérti-e, megérzi-e, magáévá tudja-e tenni a nyugati kultúra lelkét. Szent István a maga zsenialitásával meglátta a nyugat nagysága mögött a lelket, azt a lelket, amely a kereszténységből táplálkozik, megérezte azt az erőt, amely Krisztusból, az evangéliumból, az élő keresztény életből hullámszórt a nyugat népeibe. Íme, Szent István kongeniális!

De Szent István, és benne a magyarság nemcsak a látásban, az értesben és megérzésben mutatkozott zseniálisnak; megmutatta akaratának, építő erejének zseniálisát is. A nyugati nagyság titkát nemcsak felfedezte, hanem magáévá is tudta tenni. Nemcsak kitárta szívét a kereszténység erejének, hanem magába is fogadta, megemésztette, a maga lelkiségének szerves részévé tudta tenni, és egy új kultúra alapjait vetette meg, amely keresztény kultúra, éppen úgy, mint a német, vagy a francia, vagy az angol, és mégis magyar kultúra, éppen úgy, mint a honfoglalás előtti törzsek kultúrája volt. Szent István magyarsága itt valami újat alkotott. A magyar egyház, a maga bensőségesen keresztény és mégis magyar életével, pécsi székesegyházával, ránk maradt töredékességükben és impozáns himnuszaival az Árpádok csodálatos és páratlan szent-dinasztiájával, elsősorban Szent Lászlónak, ennek a minden ízében magyar szentnek alakjával, kiben a magyar kereszténység ideálja testesült meg. Szent Lászlótól Nagy Lajosig diadalmas térítő tevékenységével: valami újat állított bele a világ-

ba: a keresztény magyar középkor kultúráját. És ezzel megmutatta, hogy nemcsak kongenialitás, hanem teremtő erő is lakozik benne.

Íme, a nagy eligazítás, a nagy tanulság, amelyet Szent István ad a magyar századoknak. Az a drágalátos szent jobb kéz, amelyet ma egy nemzet áhítattal hordoz meg Buda utcáin, a maga áldott ujjával isteni ujjmutatást ír a magyar égre. És ez az ujjmutatás minden idők minden magyarjának szól. Nekünk is, szegény mai magyaroknak, akinél jobban talán soha senki rá nem szorult. Viharban, vérben, történelmi válságok fordulóján élünk ma is, mint akkor, amikor a nomád magyarság zörgetett Európa kapuján. Történelmi válság rázza, lázasítja a világ-kultúrát is. Aggódó bölcsek a Nyugat alkonyáról beszélnek. A fehér faj hanyatlását, az európai kultúra pusztulását hirdetik. Ne keressük ma, van-e igazság jóslataikban. Aki (mint mi) az angol világ nagyszerű benyomásait hordozza lelkében, nem egykönnyen fog hajlani pesszimizmusukra. De akár alkonyáról, akár csak megrázkódtatásáról kell szólnunk a Nyugatnak: bennünket, magyarokat, elsősorban nem a világ válsága, hanem a mi saját szűkebb, de végzetesebb és gyötrőbb válságunk érdekel. Ha válságban van a világ, ennek a válságnak megoldásához nekünk is kell, hogy szavunk legyen egyszer. De ez a mi szavunk csak akkor lehet termékeny és alkotó erő, ha már előbb megoldottuk a mi saját, életre-halálra szóló magyar válságunkat.

SÍK SÁNDOR: Szent István tanítása (1929)